

MIPA

Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelma

Ihmisen ääni, tutkimuksen tieto

Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimustoiminta ja sen kehittäminen

JORMA NIEMELÄ

Diak 2016

© MIPA-hanke, Diakonia-ammattikorkeakoulu ja tekijä

Ihmisen ääni, tutkimuksen tieto

Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimustoiminta ja sen kehittäminen

Sisällys

JOHDANNOKSI	2
TIEDON DEMOKRATISOITUMINEN JA TUTKIJAKOULUTUKSEN LAAJENTUMINEN	3
TIEDON TARVE	3
TUTKIMUKSEN ASEMA JÄRJESTÖISSÄ YLEISESTI	3
TIEDON TARVE PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSJÄRJESTÖISSÄ ERITYISESTI	4
SISÄLLÖLLISET TEEMAT PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSJÄRJESTÖJEN TYÖSSÄ	5
TIEDON TUOTTAMISEN TAVAT	6
TUTKIMUSTIEDON FUNKTIOT	7
TIETO, STRATEGIA, INKLUUSIO JA OIKEUDENMUKAISUUS.....	7
TIETO JÄNNITTEIDEN PURKAJANA	7
JÄRJESTÖN SYSTEMAATTINEN TUTKIMUSPOLITIikka	8
JÄRJESTÖN TIETOPERUSTAN SUUNNITTELU	8
OMAN RAKENTAMINEN VAI INNOVAATIOEKOSYSTEEMIEN LUOMINEN?	9
TIEDON JAKAMINEN HYÖTYKÄYTTÖÖN – TAVOITTEELLINEN JULKAISUPOLITIikka.....	10
TIEDON HYÖDYNTÄMINEN	11
JÄRJESTÖJEN TUTKIMUSTOIMINNAN RAHOITUS	12
KATSE TULEVAISUUTEEN – JOHTOPÄÄTÖKSET	13
TUTKIMUSTOIMINNAN EDISTÄMISEN PORTAAT	13
MÄÄRÄTIETOISTA JÄRJESTÖN RAKENTAMISTA TIETOA HYÖDYNTÄEN.....	13
VIITTEET	15

Johdannoksi

Järjestöjen tehtävänä on muiden muassa uusien innovaatioiden luominen ja asiakaskuntansa asian edistäminen. Molempien edistämiseen sopii tutkimustoiminta.

Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat kiinnostuneet yhä laajemmin tutkimustoiminnasta. Keskusjärjestö SOSTE:n tekemässä kyselyssä 64 prosenttia järjestöistä ilmoitti, että heillä on tutkimustoimintaa. Jos opinnäytetyöyhteistyö otetaan mukaan, tutkimustoiminnassa oli tavalla tai toisella mukana 81 % vastanneista järjestöistä.

Suomella on pitkät ja kunniaakkaat perinteet alkoholitutkimuksessa ja psykiatrian tutkimuksessa. Näiden alojen syntyyn ja kehitykseen on vaihtelevassa laajuudessa vaikuttanut järjestöjen tutkimustoiminta. Nyt meneillään oleva Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelmassa (MIPA) kehitetään hankkeessa mukana olevien järjestöjen tutkimustoiminnan yhteistyötä, laatua, yhteismitallisuutta ja hyödynnettävyyttä.

Sekä sosiaali- ja terveysjärjestöjen yleisesti että erityisesti päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tekemän tutkimuksen tavoitteena pidetään etenkin tiedon tuottamista oman toiminnan kehittämiseen sekä vaikuttamis- ja edunvalvontatyön tukemiseen. Tarpeellisina tutkimusteemoina korostuvat isot yhteiskunnalliset muutokset, kansalaisten hyvinvoinnin taustatekijät, ihmisen äänen ja arjen kokemusten kuuleminen, ennaltaehkäisevä työ (syrjäytyminen, elämäntavat) sekä järjestöjen toiminta ja toimintaedellytykset.

Suomalaisessa tietointensiivisessä yhteiskunnassa on paljon kerättyä tietoa, jota ei huomata tai osata hyödyntää. Terveystien ja hyvinvoinnin laitos on pyrkinyt viime vuosina yhdessä Raha-automaattiyhdistyksen kanssa saamaan keräämänsä tietovarannot tehokäyttöön niin, että ne entistä paremmin palvelisivat järjestötoiminnan kehittämistä ja auttaisivat ymmärtämään järjestötoimintaan osallistumisen merkityksiä ihmisille itselleen¹.

MIPA-hankkeen yhtenä tavoitteena selkeyttää päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tekemän tutkimuksen asemaa ja roolia niin järjestö- kuin tutkimuskentällä. MIPA-hankkeen aikana etsitään järjestöjen tekemään tutkimukseen yhteistä tavoitetta ja näkemystä, jossa tutkimuksen järjestölähtöisyys, yhteistoimijuus sekä järkevä käytännöllinen yhteys yhdistyvät järjestöjen käytännön palvelukenttään/toimintoihin. Huomiota tulee kiinnittää siihen, kenelle, miksi ja miten järjestöt tuottavat tutkimustietoa ja ketä tieto hyödyttää.

Taustaselvityksen keskiössä ovat päihde- ja mielenterveysjärjestöt tutkimustoimijoina. Selvityksessä tarkastellaan järjestöjen tekemää tutkimusta sekä tutkimuksen tarpeita, tiedonintressejä ja tutkimusmetodeja suhteessa muuhun, erityisesti ns. akateemiseen tutkimukseen.

Tämän selvitystyön tavoitteena on myös luoda perusteita ja suuntaviivoja päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tekemän yhteisen tutkimuksen toimintamallille ja rahoitukselle tulevaisuudessa. Julkaisu on hyödyllinen peruskatsaus kaikille sosiaali- ja terveysjärjestöille – mikseipä ydinviesteiltään laajemminkin koko kansalaisjärjestökentälle.

Tiedon demokratisoituminen ja tutkijakoulutuksen laajentuminen

Tieto on valtaa. Tiedonvalta on ollut oppineiden etuoikeus ja professioiden erityisyyden jalusta. Web, avoin data, wikipedia, sosiaalinen media, hakukoneet, digitaaliset joukkoalustat ja kätevät applikaatiot ovat johtaneet tiedon demokratisoitumiseen. Tänä päivänä kenellä tahansa tietokoneen tai älypuhelimien omistajalla on pääsy miltei rajattomaan määrään verkossa julkaistuja, ns. open access –tutkimuksia. Aikaan ja paikkaan sitomaton, verkkopohjainen toiminta mahdollistaa eräillä aloilla kokonaisten tutkintojen suorittamisen etäopiskeluna.

Alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon saattaa liittyä laajasti tutkimusmenetelmällistä ja tilastotieteen koulutusta. Aiemmin tutkijakoulutetuista tohtoreista merkittävä osa jäi korkeakoulujen palvelukseen. Kun koulutusmääriä on lisätty, tohtoriksi koulutettuja on nyt laajasti hallinnon ja muun työelämän palveluksessa.

Useilla aloilla yritysten menestyminen edellyttää jatkuvaa tuotekehitystä. Tutkimus- ja kehitystyön käsite (R&D) on useissa yhteyksissä laajennettu *tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toiminnaksi* (R&D&I). Palveluiden, tuotteiden tai toiminnan innovatiivisuus on usein ratkaiseva tekijä yrityksen menestymisessä.

Ministeriöiden alaisuuteen on menneinä vuosikymmeninä perustettu *sektoritutkimuslaitoksia*. Niiden tarkoitus on tukea toiminnallaan päätöksenteon valmistelua ja tietopohjan vahvistamista. Viime vuosina näitä laitoksia on organisoitu uudestaan, niiden rahoitusta on supistettu ja rahoitusta on suunnattu enemmän ohjelmalliseen strategiseen rahoitukseen yhteiskunnan uudistamiseksi ja päätöksenteon tietopohjan vahvistamiseksi.

Kansalaisyhteiskunnan järjestöt ovat niin ikään vahvistaneet sekä tutkimustoimintaansa että tutkimusperustaista päätöksentekoa ja kehitystyötä. Osa järjestöistä on suorastaan syntynyt alan huippuprofessioita ja tutkimustoimintaa edustavien toimista. Osan kehitystä ja kasvua on edistänyt akateeminen tutkimus.

Kehityksessä on ollut myös jännitteitä. Varsinkin oma-apuliikkeissä kokemustieto ja muodollisen pätevyyden hankineiden ammattilaisten käyttämä tieteellinen tieto on saatettu asettaa vastakohdiksi – molemmilta puolin.

Tiedon tarve

Tutkimuksen asema järjestöissä yleisesti

Mistä syntyy järjestöille tarve tutkimustiedon tuottamiseen? Syitä on monia. Järjestön oman tutkimustoiminnan alku voi liittyä järjestön johdon tai muiden aktiivisten määrätietoiseen *toimintapolitiikan valintaan* tai siihen, että järjestöön on valikoitunut työntekijöiksi henkilö tai henkilöt, joilla on sisäinen tarve tutkimuksellisesti jäsentää järjestön työtä tai *henkilökohtaisesti pätevyitä* akateemisesti.

Yksi keskeisimmistä tarpeen synnyttäjäistä ovat tiedon aukkopaidat. Näissä tapauksissa tutkimuksen ei koeta käsittelevän *teoreettisestikaan* juuri niitä relevantteja kysymyksiä, jotka nousevat käytännön elämästä. Rinnasteisena haasteena on *soveltavan tutkimuksen* tarve: vaikka tieteellistä tietoa olisikin saatavilla, sen käytäntöön soveltamisessa koetaan haasteita.

Monimutkaisia ilmiöitä koskevan laajan tutkimustiedon jäsentäminen voi edellyttää työskentelyä, jossa erilaisten *meta-analyyseiden* ja *review-tutkimusten* avulla pyritään jäsentämään kokonaisuus ja sen osat. Päihde- ja mielenterveysongelmiin kietoutuminen toisiinsa ja moniin ihmiselämän ja yhteiskunnan osa-alueisiin edellyttää *monitieteistä tutkimusotetta*. Tutkimustiedon avulla pyritään jäsentämään järjestön ja sen palvelujen tulevaisuutta kompleksisessa maailmassa.

Käytännön työstä nousee myös tutkimuksellisen tiedon tarve. Henkilöstön kehittäminen ja järjestön tarjoama koulutus edellyttävät tänä päivänä tutkittua tietoa. Järjestön päätöksenteko ja varsinkin kehittäminen edellyttävät niin ikään usein vankkaa tietopohjaa.

Hankkeiden rahoittajat edellyttävät toisinaan tehdyn hankkeen tulosten arviointia. *Arviointitutkimuksesta* on tullut oma tutkimushaaranansa², jolla on yhtymäkohtansa myös näyttöön perustuvaan eli *Evidence Based -ajatteluun*.

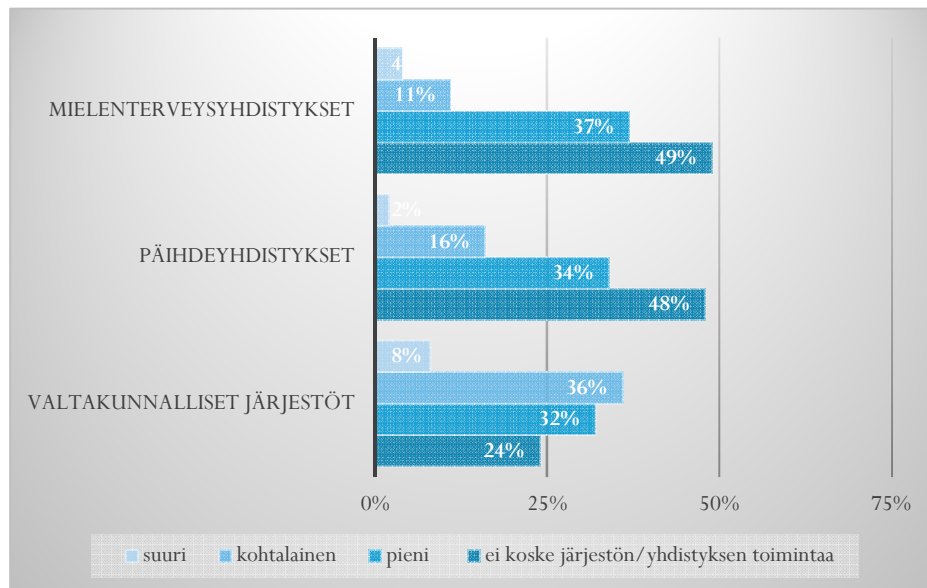
Kehityssuuntien tavoittamisen ja kehityssuuntiin vaikuttamisen välineinä järjestöt käyttävät – muiden organisaatioiden tapaan – *barometreja*. Ne eivät vain laajenna toimijoiden omaa ymmärrystä, vaan niillä pyritään vaikuttamaan muiden muassa poliittiseen päätöksentekoon. Oman toiminnan kehittämiseksi voidaan käyttää esimerkiksi 360°-analyysin kaltaisia *arvotutkimuksia*, jotka kuvaavat tarkasti kaikkien suomalaisten aikuisikäisten arvoja, elämäntapaa ja vaikkapa hengellisyttä.

Palveluiden tuottamiseen liittyvässä kilpailutilanteessa oman tutkimustoiminnan menot saattavat olla joko ylimääräinen kustannusrasite tai erityinen kilpailuetu, mikä hankinnoissa suositaan esimerkiksi innovatiivisuutta. Tutkimustoiminnan saatetaan arvella lisäävän järjestön uskottavuutta ja parantavan sen imagoa.

Tiedon tarve päihde- ja mielenterveysjärjestöissä erityisesti

Kymmenen päihde- ja mielenterveysjärjestöä, A-klinikkasäätiö, A-Kiltojen Liitto ry, EHYT ry, FinFami – Uusimaa ry, Irti Huumeista ry, Kuntoutussäätiö, Mielenterveyden keskusliitto, Tukikohta ry, Sininauhaliitto ja Suomen Mielenterveysseura, ovat yhdessä Diakonia-ammattikorkeakoulun kanssa luoneet *MIPA Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelma (2015 – 2018)* -hankkeen.

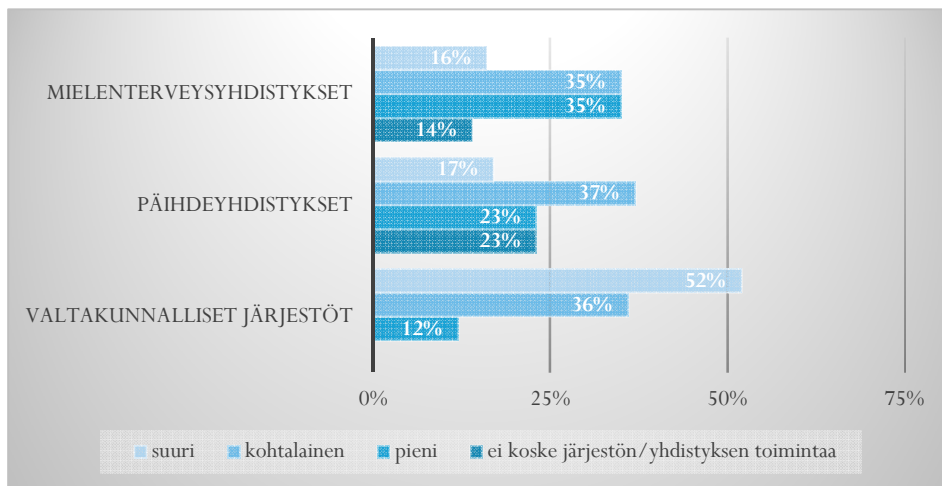
Hankkeen tavoitteena on kehittää päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimustoiminnan yhteistyötä, laatua, yhteismitallisuutta ja hyödynnettävyyttä järjestöjen kehittämis-, viestintä- ja vaikuttamistoiminnan tukena. Siinä toteutetaan kuusi yhteistä tutkimushanketta, työpajoja ja kansallisia tutkimusseminaareja. Kolme perusteemaa kuvaa tutkimuksen tarvetta: (1) *järjestöjen toiminta*, (2) *hyvinvointi ja palvelutarpeet* ja (3) *vapaaehtoisuus, vertaisuus ja kokemusasi- antuntijuus järjestöissä*. Hanketta rahoittaa Raha-automaattiyhdistys.

Kuvio. Tutkimustoiminnan merkitys valtakunnallisten päihde- ja mielenterveysjärjestöjen ja paikallisyhdistysten toiminnan painopisteenä.

Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusprofiilit -osahankkeessa tehdyssä kyselyssä kartoitettiin keväällä 2016 valtakunnallisten päihde- ja mielenterveysjärjestöjen (n=28) ja paikallisyhdistysten (n=187) toiminnan painopisteitä, koulutustarpeita ja järjestöjen välisen yhteistyön esteitä³.

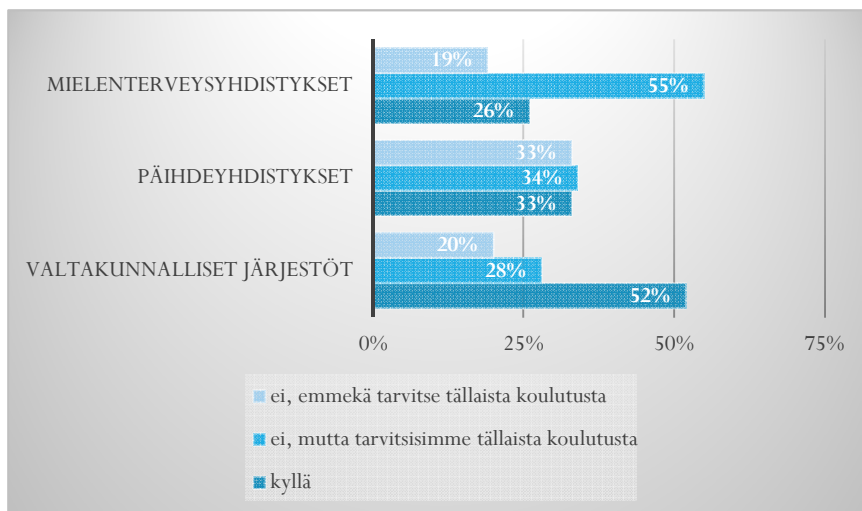
Valtakunnallisista järjestöistä lähes puolessa tutkimustoiminnan merkitys koettiin vähintään kohtalaisen suureksi ja vain neljänneksessä se ei koskenut järjestön toimintaa lainkaan (kuvio). Paikallisissa päihde- ja mielenterveysyhdistyksissä tutkimustoiminta oli melko vähäistä. Sen merkitys toiminnan painopisteenä oli suuri tai kohtalainen 17 prosentissa vastanneista paikallisyhdistyksistä.

Kuvio. Kehittämistoiminnan merkitys valtakunnallisten päihde- ja mielenterveysjärjestöjen ja paikallisyhdistysten toiminnan painopisteinä.

Kehittämistoiminnalla oli puolestaan suuri tai kohtalainen merkitys suuressa valtaosassa (88 %) vastanneista valtakunnallisista järjestöistä, paikallisyhdistyksistäkin joka toisessa (kuvio).

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä onkin nähty tärkeäksi vahvistaa *tutkimuksellista kehittämistoimintaa*. Sillä tarkoitetaan tiedontuotantoa, jossa kysymyksenasettelut nousevat käytännön toiminnasta ja rakenteista – tässä tapauksessa sosiaali- ja terveydenhuollosta ja tarkemmin vielä päihde- ja mielenterveystyöstä. Tutkimus onkin selkeästi uudistustyötä avustavassa roolissa; kehittämistoiminnan tukena hyödynnetään tutkimuksellisia periaatteita ja menetelmiä⁴.

Kuvio. Onko päihdejärjestöissä/ -yhdistyksissä järjestetty toimijoille mielenterveyskysymyksiin liittyvää koulutusta ja mielenterveysjärjestöissä/ -yhdistyksissä päihdekysymyksiin liittyvää.

Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen välistä *yhteistyötä* toivottiin lisää. Suuri valtaosa (yli 90 %) vastaajista sekä valtakunnallisissa järjestöissä että paikallisyhdistyksissä oli täysin tai jossain määrin samaa mieltä väittämän kanssa, jonka mukaan päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tulisi tehdä nykyistä enemmän yhteistyötä. Erityisesti kaivattiin toimialojen välistä *tiedon ja asiantuntijuuden jakamista* eli *koulutusyhteistyötä*. Yli puolessa paikallisista mielenterveysyhdistyksistä kaivattiin päihdekysymyksiin liittyvää koulutusta, päihdeyhdistyksistä joka kolmannessa mielenterveyskysymyksiin liittyvää (kuvio).

Sisällölliset teemat päihde- ja mielenterveysjärjestöjen työssä

MIPA-hankkeen alkuvaiheessa on tehty selvityksiä järjestöjen tutkimustarpeista. Tehdyissä kartoituksissa on käynyt ilmi, että päihde- ja mielenterveysjärjestöjen toiminnassa kaivataan mm.

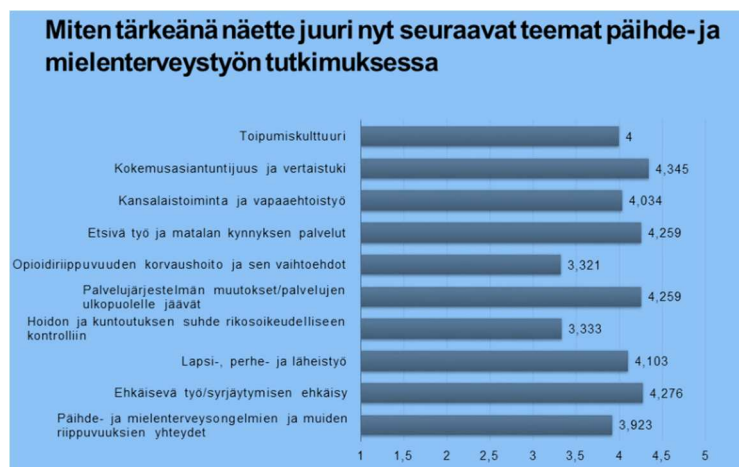
- kansalaisjärjestölähtöisen työn, kansalaistoiminnan ja vapaaehtoistyön tutkimusta
- kokemusasiantuntijuuden ja vertaistuen tutkimista

- toipumiskulttuurin tukimusta
- lähiomaisten aseman tutkimista
- ehkäisevän työn hyvien käytäntöjen ja vaikuttavuuden tutkimista
- etsivän työn ja matalan kynnyksen palveluiden tutkimista
- hoidon ja kuntoutuksen suhde rikosoikeudelliseen kontrolliin
- palveluiden ulkopuolelle jääneiden ja syrjäyttävien mekanismien tutkimista
- käyttäjälähtöistä tutkimusta; asiakkaiden äänen kuulumista
- kilpailutuksen vaikutusten analyysia
- oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden ja suvaitsevuuden teemojen esiin nostoa
- päihde- ja mielenterveysongelmien ja muiden riippuvuuksien yhteyksien tutkimista

Historia osoittaa, että järjestöjen esiin nostamat teemat saattavat nousta ajan myötä tutkimustoiminnan valtavirtaan.⁵ Osa edellä olevistakin teemoista esiintyy jo korkeakoulujen tutkimusaiheissa.

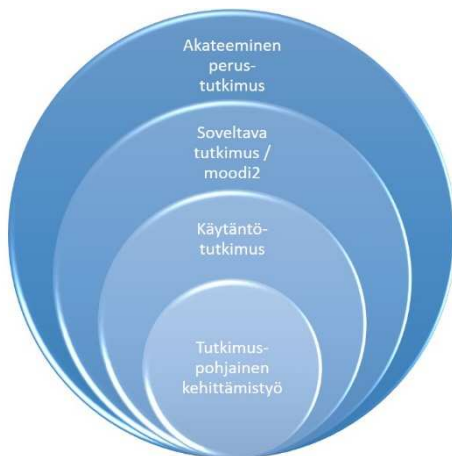
Järjestöjen tulee olla myös aktiivisia nostamaan niiden tunnistamia, tärkeitä aiheita yleisille tutkimusagendoille niin korkeakouluissa ja Suomen Akatemian ohjelmissa kuin tutkimuslaitoksissa.

Myös strategisen tutkimusrahoituksen kohdentaminen päihde- ja mielenterveyskysymyksiin on perusteltua näiden ongelmien yhteiskunnallisen laajuuden perusteella. Mainittakoon myönteisenä esimerkkinä, että strategisen tutkimusrahoituksen ohjelmakaudella 2016-2019 on yhtenä teemana Tietoisuus, ennaltaehkäisy ja varhaiset interventiot lasten ja nuorten mielenterveyden edistämiseksi.

Tiedon tuottamisen tavat

Perustutkimuksen tavoitteena on uuden tiedon luominen. Kohteesta tai ilmiöstä kerätään joko uutta tietoa tai jäsenetään olemassa olevaa tietoa tai jäsenetään aiemmin tuotettua tietoa paremmin teoriaksi tai tietokokoelmiksi. *Soveltavassa tutkimuksessa* olemassa olevaa tietoa hyödynnetään tavoitteena aiempaa parempi tuote tai toiminta.

yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellinen tieto ja kehittämistyössä kasvanut osaaminen. Toiminnassa tärkeitä ovat pitkäkestoiset yhteistyösuhteet ja -rakenteet.

Tutkimustiedon erilaisia tuottamistapoja on hahmotellut esimerkiksi Gibbons⁶. *Moodi 1 -tiedolla* tarkoitetaan ns. vanhan paradigman mukaista, perinteistä tiedon tuottamisen tapaa. Tutkijalähtöisesti tieto tuotetaan ja synnytetään jonkin tietyn tieteenalan sisällä. *Moodi 2 –jäsennyksen* (Mode 2 knowledge tai socially distributed knowledge) avulla pyritään kuvaamaan sitä kuinka tulevaisuudessa entistä tärkeämmäksi nousee yksilöiden ja ryhmien kyky luoda uutta, ylittää totuttuja raja-aitoja, yhdistää eri tietolähteitä ja osaamisia sekä innovoida.

Erilaisten tiedon tuottamisen tapojen välille on pyritty luomaan siltoja. 1900-luvun lopulla erityisesti sosiaalityön piirissä alettiin kehittää *käytäntötutkimusta*.⁷ Siinä yhdistyvät yhtäältä

Käytäntötutkimus ja em. moodi 2 ovat lähellä toisiaan. Molemmissa tietoa tuotetaan usein käyttäjiä osallistaen. Tietoa luodaan rajapinnoilla ja niitä ylittäen monialaisesti ja/tai monitieteisesti. Sosiaalinen tilivelvollisuus ja vastuullisuus, refleksiivisyys sekä laadun arvioinnin uudet muodot liittyvät molempiin.

Aikahistoriallisestikin voidaan katsoa, että tietyillä järjestöille tärkeillä aloilla rajattu akateeminen tutkimus on ensin laajentunut ammattikuntien eli *professionien työtä* tarkastelevaksi ja sitten myöhemmin vasta asiakkaiden ja heidän läheistensä *kokemuksellisuuden* tutkimiseen. Näin on käynyt mm. vammaistutkimuksessa (disability studies)⁸.

Yliopistotutkimuksen on sanottu olevan *uteliaisuussuuntautunutta*, ammattikorkeakoulujen t&k-toiminnan puolestaan *sovellutussuuntautunutta*. Voisiko järjestöjen tutkimustoimintaa luonnehtia sitten *tehtäväsuuntautuneeksi*, kun se pyrkii toteuttamaan asettamaansa tehtävää? Mm. meneillään olevan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä on alettu puhua *tutkimuspohjaisesta kehittämis toiminnasta*, jossa pääpaino on nimenomaan kehittämisessä ja uuden luomisessa.

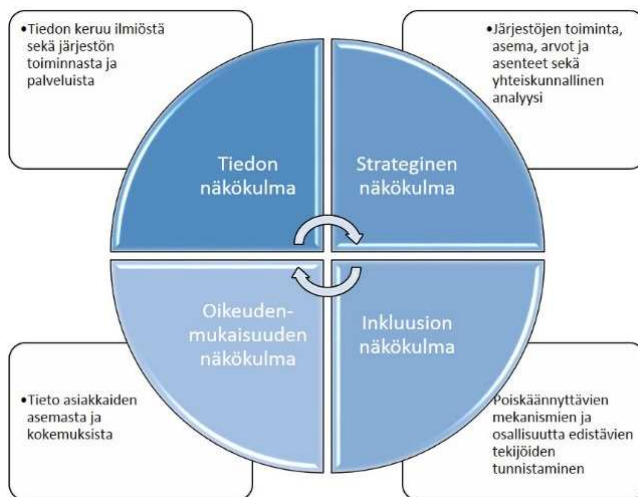
Kaikki jaottelut ovat sekä tarpeellisia että samalla usein myös ongelmallisia. Vanha sanonta siitä, että ”mikään ei ole niin käytännöllistä kuin hyvä teoria” pitää usein paikkansa. Oleellista on se, että erilaisia tiedonhankinnan menetelmiä ei sekoiteta toisiinsa. Nettigallup ei täytä tieteellisen tutkimuksen kriteereitä.

Tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa ja sen tulokset uskottavia vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tutkimuseettinen neuvottelukunta on antanut hyvän tieteellisen käytännön ohjeen (HTK, responsible conduct of research).⁹

Tutkimustiedon funktiot

Tieto, strategia, inklusio ja oikeudenmukaisuus

Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimustyön tehtävät voidaan hahmottaa hyvin pitkälle samoin kuin on hahmotettu rakenteellisen sosiaalityön tehtäviä¹⁰.

Ensimmäisenä on *tietotyö*, jonka kautta kootaan systemaattisesti tietoa järjestöistä, jäsenistöstä, asiakkaista, palveluista ja muista oleellisista asioista ja ilmiöistä niin, että se palvelee toimintaa, sen kehittämistä ja laatua. Järjestöjen intressinä on usein saada esiin ”ihmisen ääni” hyvinvointikokemuksistaan, kun hallinto saattaa tyytyä pelkkiin objektiivisiin hyvinvointimittareihin.

Strateginen työ avaa ja jäsentää yhtäältä järjestöjen tavoittamien kansalaisten hyvinvoinnin vajeet ja toisaalta niitä edustava järjestön ja sen toiminnan sisältöä ja asemaa. Se luotaa tutkimuksellisesti myös arvoja ja asenteita. Tämä voi olla myös *oikeudenmukaisuustyötä*, jossa huono-osaisten asemaa pyritään parantamaan tiedon avulla.

Inklusiotyö auttaa sekä järjestöä itsessään että myös julkisia palveluita tunnistamaan esimerkiksi poiskäännyttäviä ja syrjäyttäviä tekijöitä. Sen kautta voidaan edistää tiedon ja tutkimuksen avulla osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä esim. koulutusta ja työllistymistä.

Tieto jännitteiden purkajana

Mielenterveystyössä on useita koulukuntia. Psykologian koulukunnilla on omat *terapiamuotonsa*. Analyttisillä ja supportiivisilla lähestymistavoilla on omia alaryhmiä. Perinteisellä psykiatrialla ja laaja-alaisella mielenterveystyöllä voi

olla erilaisia painotuksia siihen, miten alan palvelut tulisi järjestää. Eräissä maissa, mm. Britanniassa, psykologit ovat kyseenalaistaneet psykiatrien tavan tehdä *diagnooseja*.

Päihdetyössä riippuvuuden syntymekanismista on eri käsityksiä. Keskustelijat painottavat kuitenkin ihmisen kokonaisuuden eri puolia puhuessaan kehollisesta alkoholismista, jota voi pitää *sairautena*, sosiaaliseen elämäntilanteeseen liittyvästä *väärinkäytöstä*, psykologisesta *riippuvuudesta* tai henkisestä – tai usein myös hengellisestä – *himosta*.¹¹

Päihde- ja mielenterveystyössä on muitakin oppi- ja koulukuntakiistoja. Jännitteitä saattaa syntyä muodollisen koulutuksen saaneiden ammattilaisten ja oman kokemuksen omaavien välillä. Varsinkin päihdepuolella korvaushoitojen ja lääkkeettömien kuntoutuvaihtoehtojen välillä on ristiriitaa. Täysraittius vai kohtuukäyttö tavoitteena synnyttää niin ikään edelleen keskustelua.

Näitä jännitteitä on organisaatioiden välillä mutta usein myös organisaatioiden sisällä. Järjestömaailmassa näkemuserot johtavat uuden järjestön perustamiseen, mikäli ei kyetä synnyttämään luovaa dialogia. Onko tieteellisessä tiedossa ratkaisu pulmaan?

Koska tiedeyhteisössäkkin on eri näkemyksiä, lähestymiskulmia ja painotuksia, tieteellinen tieto kykenee varsin harvoin ”ratkaisemaan” näitä kiistoja yksiselitteisesti. Tämä ei kuitenkaan vähennä tieteellisen tutkimuksen merkitystä, päinvastoin. Tieteen luonteeseen kuuluu ensinnäkin tieteen itsensä jatkuva korjaaminen ja pyrkiminen parempaan. Toisaalta tiedon ja koulutuksen kautta niin ammattilaisen kuin vapaaehtoisinkin *ihmiskuva* (tieto ihmisestä) saattaa laajeta. Myös *ihmiskäsitys* (tieto ihmisestä ja ihmiselämän tulkintaan liittyvät arvot yhdessä) syvenee oppimisprosessissa.

Järjestön systemaattinen tutkimuspolitiikka

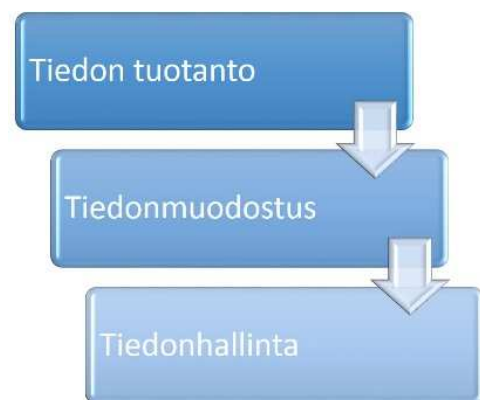
Järjestön tietoperustan suunnittelu

Systemaattisen tutkimuspolitiikan suunnittelussa kannattaa huolellisesti selvittää, mitä tutkimusta Suomessa on jo tehty ja tehdään. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) monista yleisistä että erityisesti päihde- ja mielenterveysasioihin liittyvistä *väestötutkimuksista* on saatavilla laaja tietopohja. THL ja Raha-automaattiyhdistys ovatkin tehneet vuodesta 2012 lähtien tiivistä yhteistyötä Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (ATH) ympärillä saadakseen tiedon hyötykäyttöön ja järjestöjä palvelemaan. Alkoholitutkimussäätiöllä on ollut merkittävä rooli rahoittajana. Kirjastoissa ja verkossa toimivilla tietohauilla saa hyvän kuvan korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa tehdyistä tutkimuksista.

Palveluiden käytön ja hyvinvointitiedon keskeinen tiedon lähde on SOTKANet.fi-sivusto. Asiakasrekisteritiedon lisäksi sinne on alettu kerätä myös väestön subjektiivisia arvioita omasta hyvinvoinnistaan. Sivustoa voi käyttää tiedon lähteenä suoraan, mutta sen tietoja voi siirtää myös muualle.¹² *Potilas- ja sosiaaliasiamiesten* tuottamaa tietoa kannattaa myös hyödyntää¹³.

Järjestön kannattaa tutkimustoimintaa aloittaessaan määrittää ensinnäkin tietoperustan kehittämisen tavoitteet eli miten *tiedon tuotanto* (knowledge production) organisoidaan. Tarvitaan strateginen linjaus siitä, mihin, mitä ja miksi tietoa tarvitaan. Luontevimmin linjat nousevat järjestön tehtävän ytimeistä. Analysointi voi tuottaa esimerkiksi tuloksen, jonka mukaan kaikkea muuta tieteellistä tietoa on saatavilla mutta ei tietoa järjestöjen tavoittamien kansalaisten kokemus- ja merkitysmaailmasta tai tietoa heidän erityisistä hyvinvointivajeista. Tai että työtä ja työskentelymetodeja koskeva tieto liittyy olemassa olevien ammattikuntien, professioiden, työhön, mutta itsehoitomenetelmien, vertaisavun tai yhteisöjen rakentamisen merkitystä ei ole käsitelty lainkaan.

Toiseksi tulee määrittää tiedonhankkimisen tavat ja prosessit eli miten *tiedonmuodostus* (knowledge creation) tapahtuu. Kyseeseen voivat tulla esimerkiksi tilasto- ja rekisteriaineistojen hyödyntäminen, kyselyt, toistuvat kyselyt (pit-

käaikaissarjat), jo tehtyjen tutkimusten hyödyntäminen (review-katsaukset, meta-analyysit), hiljaisen tiedon taltiointi, soveltava tutkimus, akateeminen tutkimus jne. Tämä analyysi voi osoittaa jopa sen, että erillistä tutkimusta ei tarvita, jos jo käytössä olevat vuosittain kertyvät aineistot käsitellään systemaattisemmin ja julkaistaan informatiivisemmin.

Kolmanneksi tulee linjata, miten tietoa organisoidaan ja hyödynnetään eli miten *tiedonhallinta* (knowledge management) tapahtuu. Hyödyntämiskohteita on paljon päätöksenteosta henkilöstön kehittämiseen, laadun parantamisesta tulevaisuuden ennakkointiin, järjestöjen tavoittamien kansalaisten aseman parantamisesta hankkeiden vaikuttavuuden arviointiin.¹⁴ Monimuotoinen evaluatiotutkimus on laajentunut järjestöissä hanke- ja palvelutoiminnan myötä.¹⁵

Oma erityisen kysymyksensä järjestöille synnyttää Evidence Based –ajattelutapa¹⁶. Yhtäältä se pakottaa miettimään oman toiminnan ja erityisesti palveluiden vaikuttavuutta, toisaalta olemaan kriittinen pohjoletuksille silloin, jos inhimillisen elämän ylläpidon merkitys yksipuolisesti sivuutetaan muutos- ja toipumisvaatimusten tieltä.

Edellä oleva kolmiportainen jäsentely saattaa johtaa järjestön *kokonaisarkkitehtuurin* kehittämiseen. Sillä tarkoitetaan strategista johtamisjärjestelmää, jossa tarkastellaan ihmisiä, organisaatioita, prosesseja, toimintajärjestelmiä ja tietojärjestelmiä yhdessä yhtenä kokonaisuutena. Tämän kautta tietojärjestelmät saadaan toimimaan yhteensopivasti ja tuottamaan toiminnasta relevanttia, ajantasaista tietoa.

Tällä puolestaan on yhteytensä järjestön *laadunvarmistukseen*. Laadunvarmistus edellyttää, että toiminnan perustana on riittävä, tarkoituksenmukainen ja oikea tieto ja että sitä tietoa myös käytetään toiminnan kehittämiseen.

Oman rakentaminen vai innovaatioekosysteemien luominen?

Järjestö joutuu ratkaisemaan aina yhteiskunnallisesta tilanteesta ja rahoitusmahdollisuuksista käsin, aloitetaanko, laajentaako vai lakkauttaako oma tutkimustoiminta. Kuviossa on hahmotettu erilaisia toteutusvaihtoehtoja.

Järjestön on syytä tutkimus- ja kehitystoimintaansa hahmottaessaan tarkastella myös laajempien *innovaatioekosysteemien* luomisen mahdollisuutta. Ekosysteemejä pidetään lähtökohtaisesti itseorganisoituvina ja itseuudistuvina järjestelminä. Niiden elinkaari kattaa neljä eri vaihetta: synty, laajeneminen, johtoasema ja uudistuminen tai kuolema.

Ekosysteemin osallistujana voi olla periaatteessa mikä tahansa taho, joka osallistuu yhteisen arvon luomiseen. Ekosysteemi ei ole kovinkaan sidottu aikaan ja paikkaan, vaan kyseessä ovat verkostot ja avoimet prosessit. Järjestö voi tar-

jota tällaiselle kehittämiskokonaisuudelle alustan (organisoitumistapa, teknologia), joka mahdollistaa verkostojen yhteistoiminnan yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Monille innovaatioekosysteemeille ominaista on niiden kansainvälisyys.

Suomen yliopistot haluavat tuoreen visionsa mukaisesti rakentaa yhdessä tutkimuslaitosten ja ammattikorkeakoulujen kanssa *avoimia tietoyhteisöjä*, joka käsitteenä on aika lähellä ekosysteemiajattelua. Niissä toimijoilla on yhteisiä fyysisiä ja virtuaalisia toimintaympäristöjä sekä toisistaan erilliset mutta toisiaan täydentävät selkeät roolit. Avoimet tietoyhteisöt toimivat tutkimuksen ja koulutuksen sekä sitä kautta koko yhteiskunnan uudistumisen alustoina – ja yhteistyön kautta järjestöillä voisi olla oma paikkansa näissä¹⁷.

Väliportaanhallinnon uudistuksen yhteydessä uuden maakuntahallinnon, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten, järjestöjen ja yritysten on mahdollista luoda aivan uudenlainen *maakunnallinen innovaatioekosysteemi*¹⁸.

Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen yhteinen MIPA-hanke on esimerkki innovaatioekosysteemistä. Sen piirissä on todettu, että vaikka hyvinvointia ja siinä tapahtuvia muutoksia koskevaa tutkimusta on Suomessakin tehty paljon, niiden perusteella on vaikea tehdä johtopäätöksiä järjestöjen tavoittamien kansalaisten hyvinvoinnin vajeista.¹⁹

Osalle järjestöistä on ensimmäistä kertaa käytettävissä tutkimustietoa sekä järjestöjen toimintaprofiileista että kohderyhmien hyvinvoinnista ja sen vajeista. Pienillä järjestöillä ei ole omaa tutkimustoimintaa ja tiedontuotanto perustuu jäsenjärjestöistä sekä niiden jäsenistä ja toiminnoista saamaamme tilastoaineistoon, palauteaineistoihin ja omiin, lähinnä tilastollisiin aineistoihin. Tietoa tarvitaan mm. oman toiminnan toimintapolitiikan linjaamiseen, kehittämiseen, strategiseen johtamiseen ja edunvalvontaan.

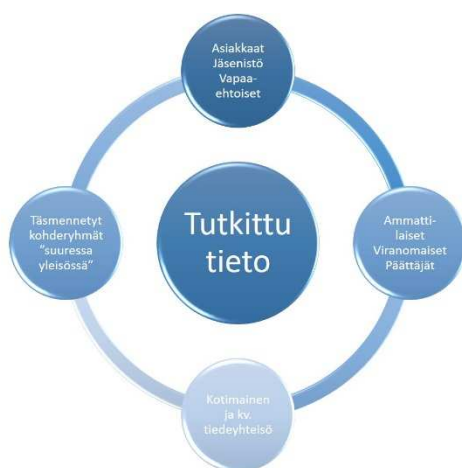
Peliriippuvuuden ja sen hoidon tutkimustoiminta on esimerkki esiin nousseen ilmiön ja ongelman dynamisesta, tutkimuspohjaisesta kehittämisestä. A-klinikkasäätön ja Sininauhaliiton yhteisestä tutkimuksesta²⁰ alkanut prosessi on sitonut mukaansa vuosien varrella muita järjestöjä, korkeakouluja, kuntia ja valtionhallintoa. Vuosien kuluessa syntyi osaamisen ja kehittämisen epävirallinen ekosysteemi.

Samoin aikoinaan järjestöissä havahduttiin tarkastelemaan päihdeongelmia *vammaisväestön* ja *ikäntyvän väestön* piireissä. Alun epäluulon ja leimaamispelon mentyä ohi, molemmissa teemoissa syntyi laaja järjestö-, kunta- ja muu viranomaisyhteistyö, kehittämiseen keskittynyt ekosysteemi, joka on nostanut esiin ihmisten hädän ja palvelupuutteet sekä tuottanut tietoa, asennemuutosta, palvelukykyä ja –mahdollisuuksia.

Kansalaisyhteiskuntatutkijoillekin on pyritty muodostamaan oma tutkimuksen ekosysteemi. Vanhasen 1. hallituksen ohjelmaan sisältyneen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman seurauksena Jyväskylän yliopistossa käynnistyi laaja *kansalaisyhteiskuntahanke*, joka on edistänyt niin alan tutkimusta kuin koulutusta, mm. maisteriohjelmaa. Kansalaisyhteiskunnan asiantuntijuuden maisteriohjelma on ainoa alallaan Suomessa. Se on yhteiskuntatieteellisesti painottunut monitieteinen ohjelma. *Kans – kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali* toimii tutkimusalueen tieteellisten tapahtumien, aineistojen ja gradu-aiheiden ja järjestöjen kehittämisen tietolähteenä. Kansalaisyhteiskuntatutkijoilla on oma Facebook-ryhmänsä.²¹

Systemaattisessa analyysissä on jäsennettävä, jonka tutkimustoiminta yleensä tai jonkin erityisen asian tutkiminen paikallisen järjestön, maakuntatason toimijoiden, valtakunnallisen keskusjärjestön vain valtakunnallisen, SOSTE:n kaltaisen yhteistoimintajärjestön tehtävä. Analyysi voi osoittaa myös sen, että jokin taso tai taho ei toimi toivotulla tavalla. Silloin muiden on otettava vastuuta.

Tiedon jakaminen hyötykäyttöön – tavoitteellinen julkaisupolitiikka

Järjestöjen systemaattinen tutkimuspolitiikka edellyttää myös systemaattista, tavoitteellista julkaisupolitiikkaa. Mitä useampaa väylää myöten tietoa jaetaan, sitä paremmin viesti menee perille. Tutkittua tietoa voidaan käyttää ja jakaa monessa muodossa. Tieteellinen julkaisu toiminta pitää kuitenkin pitää selkeästi omissa luokissaan.

Tieteellisessä julkaisussa täytyy neljä ehtoa: (1) Se tuottaa uutta tietoa, (2) muilla on mahdollisuus tutkimustulosten todentamiseen ja/ tai niiden käyttöön uudessa tutkimuksessa, (3) julkaisu ja ainakin sen bibliografiset tiedot ovat sellaisella kielellä ja sellaisessa julkaisukanavassa, jotka ovat kaikkien kiinnostuneiden tutkijoiden käytettävissä ja (4) julkaisukanavalla täytyy olla arviointikäytäntö, jolla yksi tai useampi julkaisun asiaa tunteva ulkopuolinen taho arvioi julkaistavan tekstin.²²

Tieteellisen julkaisutoiminnan laadunarviointia varten on erilaisia luokitusjärjestelmiä. Enää ei riitä se, että saa vaikkapa vertaisarvioidun artikkelinsa julkaistuksi. Julkaisukanavat luokitellaan tasoltaan esimerkiksi tieteellisiksi, johtaviksi tieteellisiksi tai huipulla korkeatasoisimmiksi johtaviksi tieteellisiksi – joiden olla on sitten vielä nollaluokka.²³

Opetus- ja kulttuuriministeriö käyttää seuraavia luokkia arvioidessaan korkeakoulujen julkaisutoimintaa: audiovisuaaliset aineistot ja tieto- ja viestintätekniset ohjelmat, patentit ja keksintöilmoitukset, opinnäytteet, julkinen taiteellinen ja taideteollinen toiminta, suurelle yleisölle suunnatut julkaisut, ammattiyhteisölle suunnatut julkaisut, tieteelliset kirjat (monografiat), vertaisarvioimattomat tieteelliset kirjoitukset ja vertaisarvioidut tieteelliset artikkelit.²⁴

Suurimmilla ja/tai pienillä, erikoistuneilla järjestöillä voi olla julkaisuja kaikissa mainituissa kategorioissa. Varsinaisten ns. tieteellisinä pidettyjen julkaisujen rinnalla merkittävässä asemassa voivat olla tutkittuun, tieteellisen tietoon perustuvat opetusvideot, älykännyköihin suunnitellut applikaatiot ja vaikkapa teatteriesitykset.

Internet jakelukanavana on tuonut järjestöille suunnattomasti mahdollisuuksia perinteisten lehtien ja kirjojen ohella välittää tietoa niin omille kohderyhmilleen kuin ns. suurelle yleisölle. ”Suuri yleisö” on melko hyödytön käsite, ellei sitä jaeta täsmällisiksi kohderyhmiksi. Sosiaalisessa mediassa tarvitaan aktiivista osallistumista niin, että relevantti tieto ja ihmistä puolustavat arvot tulevat esille kaiken epäasiallisen ja ennakkoluuloisen viestimisen rinnalla.

Tiedon hyödyntäminen

Aiemmin oli esillä jo tiedon hallinta – kysymys siitä, mihin tutkittua tietoa käytetään. Järjestöjen johtaminen on muuttunut yhä ammattimaisemmaksi. Ns. hybridisaatiossa järjestötoimintaan saatetaan omaksua yhä enemmän yritysmäisiä piirteitä tai julkisen palvelun toimintatapoja. Jos samalla unohdetaan järjestöjen aatteellisuus ja kansalaisyhteiskuntaperusta, omaleimaisuus on vaarassa kadota. Siksi on tärkeää yhtäältä kirkastaa järjestön *kansalaisyhteiskuntaperustaa* ja *arvolähtökohtia*, vs. aatteellisia lähtökohtia. Toisaalta on jatkuvasti vahvistettava toiminnan *tietopohjaa*.

Organisaatioissa on tärkeää koota tietoa oleellisesta omasta toiminnasta (codified knowledge) kirjoittamalla ja systemaattisesti varastoimalla, jolloin sitä on helppo käyttää, opettaa ja siirtää. Tähän liittyy myös ns. *hiljainen tieto* (tacit knowledge). Systematisoidun *sosiaalisen raportoinnin* avulla kerääntyvä tieto yhdessä erikseen sovitun kerättävän tiedon kanssa saadaan palvelemaan esimerkiksi palvelujen tai järjestötoiminnan kehittämistä²⁵.

Tutkimustiedon merkitys korostuu *tiedolla johtamisessa* siitäkin huolimatta, että järjestöissä toiminnan arvoilla on suuri merkitys. Luotettavan tiedon merkitys korostuu yhtäältä niin toimivan johdon kuin myös luottamushenkilöiden päätöksenteossa, toisaalta keskeisesti järjestön tuottaman palvelun sisällön ja laadun kehittämisessä aina neuvonpalveluista vaikkapa vaativaan polikliiniseen työhön. Mitä laajemmasta toiminnasta on kyse, sitä tärkeämpää on luoda *toiminnanohjausjärjestelmä* ja/tai *kuvaus kokonaisarkkitehtuurista*. Sillä voidaan vähentää päällekkäistä ja turhaa työtä ja suunnata kaikki toiminta strategisiin päämääriin. Se vaatii usein systematisoitua tiedon hyödyntämistä.

Osaamisen johtamisella puolestaan varmistetaan se, että organisaatiolla on sekä nyt että tulevaisuudessa riittävä ja kehittyvä osaaminen, tieto ja taito. Järjestöillä on tärkeää vahvistaa niin päätoimisen, palkatun henkilöstön kuin myös vapaaehtoisten osaamista. Niin järjestön perustoiminnassa kuin järjestön tuottama palvelutoiminnassa tärkeää on *laadun johtaminen* eli laadunhallinta. Laadunvarmistusjärjestelmän rakentamisessa tarvitaan monipuolista rekisteri-, tilasto- ja tutkimustietoa.

Oikean, tutkitun tiedon merkitys on suuri myös *viestinnässä* niin sen perinteisissä muodoissa kuin myös sosiaalisessa mediassa. Järjestöillä on erilaisia verkkopalveluita, joissa tutkittua tietoa jaetaan ymmärrettävässä ja alati päivittyvässä muodossa. Erilaisilla keskustelupalstoilla on suuri merkitys vertaistuessa, mutta niissä on myös riskinsä, jos jaettava tieto ei ole luotettavaa. Tiedon *popularisointi* on oikea tavoite, mutta sillä on myös riskinsä: monimutkaisia asioita on joskus harhaanjohtavaa yksinkertaistaa.

MIPA-järjestöille osoitetuissa kyselyissä tuli esille tutkitun tiedon merkitys ja tarve *koulutuksessa*. Siksi on huolehdittava siitä, että tieto hyödyntyy niin paikallistason vapaaehtoisten koulutuksessa kuin myös ammatillisessa koulutuksessa niin toisella asteella kuin korkeakouluissakin. On myös jäsennettävä *ristiinkoulutusten* tarve; päihdetyössä on osoitettu tarvittavan mielenterveyskoulutusta – ja päinvastoin.

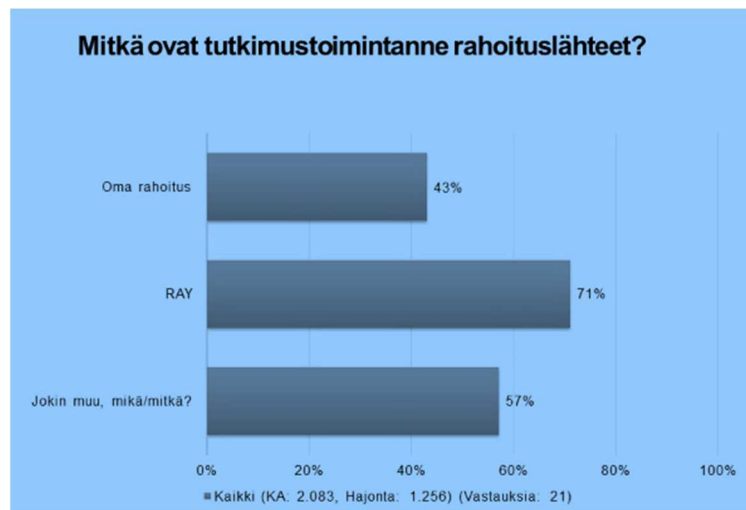
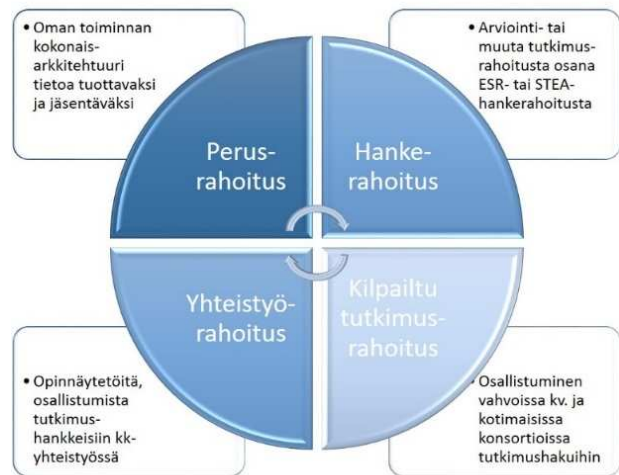
Järjestöjen tutkimustoiminnan rahoitus

Tiedontuotannon kasvattaminen ei välttämättä edellytä erillistä rahoitusta. Oman toiminnan selkeä jäsentäminen siten, että perustoiminta tuottaa mahdollisimman selkeää ja laadukasta tilastoaineistoa päätöksenteon ja kehittämisen pohjaksi on ensimmäinen askel.

Toiseksi yhteistyö tiede- ja ammattikorkeakoulujen kanssa tuottaa usein ilman erillisiä kustannuksia opinnäytetöiden tuottamaa tietoa. Osana tätä toimintaa voi olla oman henkilöstön jatko-, lisä- ja täydennyskoulutus, jonka kautta tehdään kehittämistehtäviä ja opinnäytteitä.

Rahoittajasta riippuen hankerahoitus voi kohdistua kokonaan tutkimus- ja kehittämishankkeisiin. Osaksi laajaa kehittämishanketta on syytä suunnitella erillinen arviointiosuus – joissakin tätä suorastaan edellytetään.²⁶

Mitä enemmän akateemisesti pätevoitynyttä henkilöstöä järjestöillä on, sitä suuremmat mahdollisuudet on olla mukana tutkimuskonsortioissa. Mitä enemmän tiedepolitiikassa painotetaan myös ratkaisujen löytämistä yhteiskunnallisiin ongelmiin, sitä halukkaammin myös järjestöt otetaan mukaan konsortioihin. Järjestöjen kansainväliset yhteydet saattavat olla myös avain sellaisten konsortioiden luomiseen, joissa tekijöitä tulee olla esimerkiksi useista Euroopan maista.

Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen merkittävin tutkimusrahoittaja on ollut Raha-automaattiyhdistys, mutta yllättävän suuri määrä järjestöjä toteuttaa tutkimusta ilman erillistä tutkimusrahoitusta. Muita rahoituslähteitä löytyy säätiöistä, ministeriöistä, Kelasta, kaupungeilta ja jopa EU-komissiolta.

Järjestöjen välinen yhteistyö vaatii muitakin kuin taloudellisia resursseja. MIPA-järjestöille tehdyn kyselyn mukaan päihde- ja mielenterveysjärjestöjen välistä yhteistyötä vaikeuttavat tekijät liittyivät taloudellisten resurssien lisäksi pääasiassa *ajan ja henkilöstöresurssien* puutteeseen. Yhteistyön projektiluontoisuus nousi haasteeksi erityisesti valtakunnallisissa järjestöissä, joista kolmannes koki jatkuvuuden puutteen hankaloittavan yhteistyötä paljon. Järjestöjen välille kaivattiin kuitenkin pysyvämpiä, pitkäjänteisen työn mahdollistavia yhteistyörakenteita.

Katse tulevaisuuteen – johtopäätökset

Tutkimustoiminnan edistämisen portaavat

Yhteenvedonomaaisesti edellä olevasta voi koota eräänlaiset kehittämisen portaavat.

1. Ensinnäkin on syytä varmistaa, että järjestön normaalin toiminnan tuottama *raportointi- ja tilastotieto* jalostuu ilman erillisiä toimenpiteitä käyttökelpoiseksi ja hyödynnettäväksi informaatioksi. Työ voi olla osa kokonaisarkkitehtuurin tai toiminnanohjajärjestelmän luomista tai niiden kehittämistä. Tämä on useille kansalaisjärjestöille riittävä toimintataso.
2. Toiseksi kannattaa kehittää luontevia *tutkimustulosten seurantatapoja*. Suomessa ja kansainvälisellä tasolla on paljon tutkimustietoa, joka on nykyistä paremmin hyödynnettävissä. Kirjastojen digitaaliset verkkopalvelut mahdollistavat tutkimusten suhteellisen helpon seurannan. Sisäisessä työnjaossa voidaan määrittää, kuka seuraa mitäkin aluetta ja miten siitä raportoidaan. Mikäli järjestöllä on palvelutuotantoa, ammattietiikka edellyttää vähintään tämän tason toimintaa.
3. Kolmanneksi järjestö voi osana omaa strategiaprosessiaan määrittää oman, erityisen *tutkimus-, kehitys- ja innovaatiopolitiikkansa ja -käytäntönsä*, jos sen halutaan olevan muuta kuin edellä kohdissa 1-2 olevat perusasiat. Järjestön tehtävästä ja tavoitteista käsin – peilattuna Suomessa ja kansainvälisesti jo tehtävään tutkimus- ja kehitystyöhön – määritetään, millä alueilla omalla tutkimuksella halutaan asioita viedä eteenpäin. Useissa edellisissä luvuissa on ainesosia tähän määrittelytyöhön.
4. Neljänneksi tulee linjata peruseriaatteen *tutkimusetiikan* noudattamiseen ja *hyvin tieteellisten käytäntöjen* edistämiseen aina julkista sitoutumista myöten. Nämä edellyttävät toisinaan myös organisatorisia ratkaisuja (vastuuhenkilö, prosessikuvaus, tutkimuseettinen toimikunta jne.). Järjestötoiminnassa nämä sitoumukset edellyttävät vastuullisuutta myös *viestinnässä*: tutkimuksena ei voi puhua vaikkapa nettikyselyn aineistosta, jos otantaa ei kyetä määrittämään tieteellisen käytännön mukaan. Kaikilla tasoilla on tärkeää huolehtia kriittisestä otteesta tiedon käytössä; esimerkiksi perustasolla järjestöjen kannattaa käyttää vertaisarviointia (benchmarking).

Määrätietoista järjestön rakentamista tietoa hyödyntäen

Edellä olevan perusteella on mahdollista tehdä vielä kertauksenomaaisesti seuraavia havaintoja ja johtopäätöksiä.

Tutkimustoiminta näyttäisi MIPA-aineiston perusteella olevan erityisesti keskusjärjestöjen tai joissain tapauksissa hyvin erikoistuneiden järjestöjen vastuulla. Paikallistasolla ei ole kiinnostusta eikä usein mahdollisuuksiakaan toteuttaa tutkimusta. Osana strategiaprosessia kunkin järjestön kannattaa määrittää tutkimustoiminnan asema ja tavoite järjestön toiminnassa. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä on tarve muutoinkin kehittää ja laajentaa *tutkimuksellista kehittämistoimintaa*, mihin kehityssuuntaan järjestöjen tutkimustyö istuu hyvin.

Paikallisilla järjestöillä on suuri tarve ja kiinnostus *koulutuksiin*, joissa niille relevanttia, tutkimusta nousutta tietoa jaetaan ristiin toisiaan lähellä olevien järjestökenttien kesken. Tutkimustiedon välittämisestä onkin niin viestinnän kuin koulutuksen keinoin huolehdittava.

Kansalaisjärjestöillä on sekä intressiä että näkemystä kokemustiedon nostamisesta tutkimustietona, *ihmisen ääntä*, esiin. Osallisuuden teema saattaa jäädä sivuun mm. palvelututkimuksessa, ja järjestöjen tehtävä on tuoda tätä ulottuvuutta esiin. Päihde- ja mielenterveysjärjestöillä on erityinen näkökulma toipumiseen. Nämä ovat vain esimerkkejä aiheista, joita järjestöjen tulee nostaa esiin omissa tutkimuksissaan, soveltavassa tutkimuksessa ja akateemisen tutkimuksen aiheissa.

Tutkimustoimintaa suunniteltaessa on varmistuttava ensinnäkin siitä, että järjestöön itseensä kerääntyvä tieto on jo hyötykäytössä. On myös huolehdittava, että tiedon käyttöä analyttisesti ja kriittisesti arvioidaan. Tämän kerääntyneen tiedon avulla voidaan ohjata esimerkiksi opinnäytetyöntekijöiden teemavalintoja. Toiseksi on varmistettava, että laajat tilasto- ja rekisteriaineistot hyödynnetään. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL onkin lähtenyt tässä liikkeelle.

Tulevaisuudessa kannattaa yhä enemmän rakentaa erilaisia *innovaatioekosysteemejä*, joissa järjestökentän yhteistyötä rakennetaan keskenään, yhteistyössä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa sekä yhteistyössä kansainvälisten partnereiden kanssa. Tasapainoisesti on edistettävä niin erityistä, substanssialakohtaista tutkimusta kuin yleensä kansalaisyhteiskuntatutkimusta. Mielenterveys- ja päihdejärjestöjen MIPA-yhteistyö ja sen yhteydessä tehdyt monet perusselvitykset antavat yhdessä tämän julkaisun kanssa hyvän pohjan tehdä jäntevä yhteinen tutkimusohjelma.

Mikäli maakuntahallinto toteutuu, järjestöjen tulee erityisesti miettiä maakunnallisten yhteistyöverkostojen rakentamista niin, että osallisuuden ja yhteisöllisyyden teemat ovat vahvasti esillä maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon toteuttamisessa (sote) ja erityisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä (hyte). Tulevien maakuntavaltuustojen vallassa ja päätettävissä on, kuinka laajasti suoran demokratian eri muodot otetaan käyttöön. Ne on täsmennettävä *maakuntastrategiassa*. Maakuntavaltuusto voi toimialansa puitteissa – todetaan lakiperusteluissa – edistää asukkaiden, asukasryhmien ja kansalaisyhteiskunnan oma-aloitteista toimintaa, omaehtoista kansalaisosallistumista myös muilla eri keinoilla. Järjestöjen kannattaisi miettiä erityisen *osallisuusneuvoston* perustamista, jonka avulla niin ihmisen ääni kuin tutkittu tieto kansalaisten hyvinvointivajeista saatettaisiin päättäjien tietoon²⁷.

Järjestöjä voidaan harvoin johtaa vain tiedon varassa niin tärkeä kuin tietoperusta onkin. Järjestöllä pitää olla aate, arvot ja missio. Vain siten rakennetaan kansalaisyhteiskuntaa osallisuuden, hyvinvoinnin ja demokratian perustana niin, että ihmisen ääni aidosti kuuluu ja sitä kuullaan.

Kiitän MIPA Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelma (2015 – 2018) –hankkeen koordinaattoria YTT Jouni Tourusta, VTM Ari Saarron johtaman hankkeen ohjausryhmän jäseniä sekä dosentteja Pekka Hakkarainen (THL) ja Sakari Kainulainen (Diak) arvokkaista kommentista ja näkökulmista.

Viitteet

- ¹ Murto, J. & Pentala, O. (toim.). (2016). Osallistuminen, hyvinvointi ja sosiaalinen osallisuus – ATH-tutkimuksen tuloksia Järjestökentän tutkimusohjelma. Työpäperi 38/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- ² Ks. muutama esim. Piirainen, K., Kuvaja-Köllner, V., Hokkanen, J., Mannelin, K., & Kettunen, A. (2010). *Järjestöjen vaikutukset: Arvioinnin kehittämistä kolmessa kuopiolaisessa järjestössä*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Henriksson, M., Linnolahti, O., & Harju, H.,. (2015). *Opas oman toiminnan arviointiin järjestöille: ARTSI-projektissa kehitetty itsearviointimalli ja työkalut arviointiin*. Helsinki: Kuntoutussäätiö. Hietakangas, N.K. (2016). *VAAKA-opas päiväkeskustöiden arviointiin*. Sininauhaliitto.
- ³ Tästä luvusta erityinen kiitos tutkija Sari Jurvansuulle pohjatekstin luonnista.
- ⁴ Kauppila, T. & Tuulonen, A. (2016). *Sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusvaikuttava ja tehokas ohjaus*. Selvityshenkilöraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:5.
- ⁵ Terävä, K., (2013) *Päihde- ja mielenterveystyötä tekevien järjestöjen tutkimustoiminnan nykytilan kartoitus – yhteenveto*. Luentomateriaali MIPA-seminaareissa 22.5.2013.
- ⁶ Teemaa laajasti käsitelty artikkelissa Kallioinen, O. (2009). *Miten moodi 2 – tietoa tuotetaan ammattikorkeakoulujen t&k&i-toiminnassa?* Teoksessa Jaroma, A. (toim.) *Virtaa verkostosta II* AMKtutka, kehitysimpulsseja ammattikorkeakoulujen T&K&I - toimintaan Mikkelin ammattikorkeakoulu A: Tutkimuksia ja raportteja - Research Reports 47. Alkuperäinen teos Gibbons, M., Limoges, C., Nowotny, H., Schwartzman, S., Scott, P. & Trow, M. 1994. *The new production of knowledge. The dynamics of science and research in contemporary societies*. London: Sage.
- ⁷ Ks. teemasta laajemmin Satka, M., Julkunen, I., Kääriäinen, A., Poikela, R., Yliruka, L., Muurinen, H., . . . Westerback, F.,. (2016). *Käytäntötutkimuksen taito*. Heikki Waris –instituutti ja Mathilda Wrede –instituutti.
- ⁸ Kröger, T. (2002). *Tutkimuksen kolme näkökulmaa vammaisuuteen*. Janus: Sosiaalipoliitikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 10 (1), 27-37.
- ⁹ Hyvän tieteellisen käytännön ohje, ks. <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>
- ¹⁰ Ks. Pohjola, A. (2011). *Rakenteellisen sosiaalityön aika*. Teoksessa Pohjola, A., & Särkelä, R. (toim.). *Sosiaalisesti kestävä kehitys*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- ¹¹ Ks. analyysistä Niemelä, J. (1999). *Usko, hoito ja toipuminen: Tutkimus kääntymyksestä ja kristillisestä päihdehoidosta*. Helsinki: Stakes.
- ¹² Sakari Kainulainen & Reija Paananen & Anne Surakka (2016): *Maakunnan ihmisten elämänlaatu sote-palveluiden tavoitteeksi*. Julkaisussa Niemelä, J. (toim). *Sote sosiaalisen kestävyyden vahvistajana*. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- ¹³ Kauppila, T. & Tuulonen, A. (2016). *Sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusvaikuttava ja tehokas ohjaus*. Selvityshenkilöraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:5.
- ¹⁴ Jaottelu, ks. Hämäläinen, J., *Tiedontuotanto sosiaalityön rakenteellisena kysymyksenä*. Teoksessa Pohjola, A., Laitinen, M., & Seppänen, M. (toim). (2014). *Rakenteellinen sosiaalityö*. [Kuopio]: UNIpress.
- ¹⁵ Donaldson, S. I. (2009). *Using professional evaluation to improve the effectiveness of nonprofit organizations*. Teoksessa Riggio, R. E., Orr, S. S., & Shakely, J. *Improving leadership in nonprofit organizations* (New ed. / ed.). San Francisco, Calif: Jossey-Bass.
- ¹⁶ Kauppila, T. & Tuulonen, A. (2016). *Sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusvaikuttava ja tehokas ohjaus*. Selvityshenkilöraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:5.
- ¹⁷ <http://www.unifi.fi/visio/>
- ¹⁸ Niemelä, J., Saksi, J. & Virtanen, P. (2016). *Muutosjohtamisvalmennus aluehallinnon uudistamisen tukena vuosina 2017 – 2020*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö.
- ¹⁹ Pitkänen, T. & Tourunen, J. (2015). *Asiakkaiden kokemus päihdehoidon palveluista ja elämäntilanteestaan*. Tietopuu. Katsauksia ja näkökulmia 1/2015. http://www.a-klinikka.fi/tiedostot/Asiakkaiden_kokemus_paihdehoidon_palveluista_ja_elamantilanteestaan.pdf
- ²⁰ Murto, L., & Niemelä, J. (1993). *Kun on pakko pelata: Riippuvuus, persoonallisuuden häiriö, kohtuuton harrastus vai eettinen konflikti? : Tutkimus suomalaisen ongelmapelaajan profiilista*. Helsinki: A-klinikkasäätiö.
- ²¹ Ks. <http://kans.jyu.fi/>.
- ²² Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelu. Käsikirja 2010
- ²³ Julkaisufoorumi on suomalaisen tiedeyhteisön toteuttama, tutkimuksen laadunarviointia tukeva julkaisukanavien tasoluokitus, ks. <http://www.julkaisufoorumi.fi/>
- ²⁴ <https://confluence.csc.fi/display/tutki/OKM%3An+julkaisutyypiluokitus>
- ²⁵ Hussi, T. (2005). *Sosiaalinen raportointi kokemustiedon käsitteellistäjänä*. Teoksessa Karvinen-Niinikoski, S., Nylund, M., Hoikkala, S., & Satka, M. (2005). *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- ²⁶ Tutkimus-sana esiintyy varsin useasti järjestöjen rahoituksessa, ks. Harju, A., & Niemelä, J.,. (2011). *Järjestöjen taloudelliset toimintaedellytykset*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- ²⁷ Niemelä, J. (2016). *Tarvittaisiinko osallisuusneuvostoa?* Blogikirjoitus 20.9.2016. www.doktriini.fi